

menat *copeo* en el Continent, no està confirmada (el mot no figura en cap font lexicogràfica valenciana, andalusa, castellana, etc.), i sembla descansar només en un informe del compositor i collector madrileny J. Inzenga,³ que parlant del *copeo* mallorquí va assegurar que se'n ballava una «modalitat» a Bocairent, però no sembla que vagi afirmar això del nom sinó només d'una semblança observada entre dos balls populars; altrament ell mateix havia fet constar que el compàs del ball de Bocairent és distint i que aquest és semblant al *zapateado* andalús; i els mateixos Pujol i Amades observen que, examinant una partitura o descripció d'aquest, recollida per Manuel Palau i Boix (*Elem. Folk. de la Música Valenciana*), i comparant-la amb les notícies dels dos tipus de *copeo* mallorquí, es constata que no hi ha cap semblança amb el *copeo*.

El *copeo* és una dansa de ritme ràpid; les notícies més recents de Galmés són que a llevant i migjorn de l'illa va sempre precedit per dues cobles de *mateixa*, l'acabament de les quals dona entrada al *copeo*, «més alegre i molt més mogut». Una i altra dansa es ballen per una parella d'home i dona: la *mateixa* és la que recorda el moviment de la «jota» aragonesa; el *copeo* és més original, «la dona és la que hi porta la iniciativa i volta i giravolta per si pot enganyar el ballador» (que hauria de moure's en sentit contrari): d'ací l'epítet de *traidor* que es va repetint en un gran nombre de lletres: car són especialment de notar les «cançons de *copeo*, sovint de certa picardia».

Les notícies de Pujol i Amades es basen en part en les que va donar el conegut musicòleg mallorquí Antoni Noguera,⁴ i en les que després recolliren ells i els seus corresponsals a la illa. Distingien dos tipus fonamentals de *copeo*: el que anomenen *copeo vocal* i el *copeo instrumental* (i alhora *vocal*). Aquest és el que s'acompanya amb una petita orquestra, de violí, guitarró, guitarra, triangle i castanyetes, tocats per sonadors professionals i en festes solemnes; en el *vocal* no hi ha instruments o es redueixen al mínim, suposo que això es pot referir a les castanyetes i el triangle que ja no demanen professionalitat, i es tracta de ballades de caràcter més local i íntim. Donen detalls de les formes de l'instrumental en poblacions importants: Felanitx, Artà, Petra, mentre que a Llucmajor es tracta ja d'una varietat mixta amb el *vocal*, i més acostada a aquest. Del «vocal» n'hi ha molts informes i lletres (pp. 196b-198a) en pobles conservadors de l'interior: Randa, Montuïri, Binissalem, Alaró, Selva, i en dues viles grosses, però de l'extrem NE.: Pollença i Alcúdia.

En aquest gènere de *copeo*, se supleix la música marcant el ritme amb les mans: pegant damunt d'una taula o amb picament de mans (p. 196b). Les lletres del *vocal* són integralment en català, en gloses mallorquines de to ben popular; en l'instrumental hi ha bastants estribillos en castellà i lletres i ritmes d'inspiració castellana (o d'Aragó, etc.). Fins pel que fa a la música i elements coreogràfics, insisteix Fc. Pujol (198b) que en el *vocal* hi ha molt que retira a antigues tonades catalanes, i a formes de ballets comar-

cals del Principat.

No crec, però, que hàgim de pensar en quelcom d'importat del Principat, ni a base d'evolució original des d'època remota. Tothom ha observat les ressonàncies de la música folklòrica mallorquina exòtiques per a la gent del Nord de l'Ebre; deixem de banda si per *exòtic* hem de pensar ací en oriental o africà o indígena insular acolorit amb elements de tal procedència. De tota manera, tampoc podem admetre res d'importació andalusa ni aragonesa, en la forma primitiva del *copeo*, sinó supervivència d'un folklore musical amb arrels anteriors a l'època de la repoblació catalana.

La conclusió provisional que es dedueix de tot el que he dit, i del que van fer notar Pujol i Amades, és que el *copeo* vocal és un ball d'arrels mallorquines antiquíssimes, i integralment populars i pagesívols de l'illa, mentre que l'instrumental ha sofert algunes desviacions més pretensioses artísticament i ha estat sotmès a algunes influències de models andalusos, aragonesos o vagament espanyols.

Si traslladem això a termes lingüístics i històrics, ens veiem conduïts, doncs, a pensar en arrels pre-jau-mines, elements residuals del mossàrab més o menys arabitzat, que mantingué tenaçment una pagesia on suraren aportacions de moriscos, aviat cristianitzats però amb avior aràbifona, de lèxic tant o més mossàrab que transfretà. El ball dels *cosiers* pertany certament a aquell món; la *mateixa* deu ser també un mossarabisme, de METAXA 'madeixa, troca, embull' per les evolucions de cada un dels balladors entorn de la seva parella (a manera dels rigodons).⁵ Però, i la terminació *-eo*?

No és castellana, ben cert, si bé tampoc no és catalana: com en FIDEU tenim ací un terme creat pel mossàrab com a postverbal de verbs en *-eyar*: *fideo* com deixem de sobres demostrat ací i en el DCEC, és derivat del verb *fide(y)ar* 'creïxer', 'vessar-se, sobreixir', d'arrel aràbiga però amb terminació mossàrab corresponent a la nostra *-ejar*, i aquest *fide(y)o* 'pasta que sobreix del motllo', documentat en català primer que enlloc (1348, i en una font aràbiga de Múrcia del S. XIII), es propagà per Europa des de les terres catalanes, i resta de més a més, com a nom de sèquies que sofreixen avingudes, arrelat en la toponímia valenciana (veg. DECH). I veg. encara *corbeu/gorbeu* (CORB II).

Sembla, doncs, que la procedència mossàrab mallorquina del nom del *copeo* es pot donar com a extremadament probable. A l'etimologia precisa dins el mossàrab potser no podem esperar arribar-hi. De tota manera s'entreveuen diversos indicis d'una relació amb *cop* i el verb *copejar*=*colpejar*. Si més no, hi ha el *copejar* penetrant i persistent de les castanyetes, i el *copejar* del triangle, però d'altra banda hem vist que se cerca una taula per marcar-hi el ritme copejant-la amb les mans, i que almenys és típic i essencial això en el *copeo* vocal, que ha quedat identificat com la mena més autòctona i antiga de *copeo*, de manera que si no tenen taula, fan almenys picament de mans, una contra l'altra, en la mateixa forma.